

Ο αντίκτυπος στην Κύπρο από τον τορπιλισμό της «Έλλης» (Αύγουστος 1940) (Ιωάννης Μ. Μιχαλακόπουλος)

/ [Πεμπτούσια](#)

«Εμπρός διά μίαν νέαν ισχυροτέραν “Έλλην”»

Ο -εν Κύπρω- αντίκτυπος από τον τορπιλισμό του ελληνικού καταδρομικού (Αύγουστος 1940)

Για πολλούς Έλληνες είναι η πιο όμορφη ημέρα του χρόνου. Η πιο χαμογελαστή, η πιο γλυκερή. Το Πάσχα του Καλοκαιριού. Η κορωνίδα των Θεομητορικών Εορτών. Η Κοίμηση της Θεοτόκου. Αυτή την ημέρα των υψηλών συμβολισμών επέλεξε ο ιταλός επιβουλέας για να κορυφώσει τις προκλήσεις του απέναντι στην κυανόλευκο γείτονα. Ο «τορπιλητής» έδρασε άνανδρα και προσβλητικά σε όρους χρόνου και χώρου. Με τρόπο ύπουλο χτύπησε το ελαφρύ καταδρομικό «Έλλη» του ουδέτερου βασιλικού ναυτικού, την ώρα που αυτό εκτελούσε εθιμοτυπικά θρησκευτικά καθήκοντα μέσα στην αγκαλιά της Μεγαλόχαρης στο λιμάνι της Τήνου. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε το προανάκρουσμα της «επίσημης» επίθεσης της φασιστικής Ιταλίας στην Ελλάδα, που ακολούθησε στις 28 Οκτωβρίου 1940.

Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού - 424001

Η «Έλλη» των Ελλήνων

Υπογραμμίζεται ότι στη μεταξική Ελλάδα η είδηση αντιμετωπίστηκε με ψυχραιμία και χαμηλούς τόνους σε μια προσπάθεια να μη φανατιστεί η κοινή γνώμη. Συγκεκριμένα, στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων η εθνικότητα του αυτουργού δεν αποκαλύπτεται. Ανταυτού, χρησιμοποιείται η -εκτός εισαγωγικών- φράση “υπό αγνώστου υποβρυχίου” για να περιγραφεί με «επικοινωνιακή - διπλωματική ορθότητα» ο επιβουλέας. [1,4]

‘Ασύρματος

Παράρτημα της εφημερίδας 'Ελευθερία' (Παράρτημα) 16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1940

‘Η ‘Ελλάς θρηγεί τήν άπόλειαν του πολεικού της

Τό έγκλημα κατά του ‘Ελληνικού Ναυτικού

ΕΤΟΡΠΙΛΙΣΘΗ ΧΘΕΣ ΤΟ ΚΑΤΑΔΡΟΜΙΚΟΝ “ΕΛΛΗ,” ΥΠΟ ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΥ ΕΞΩ ΤΟΥ ΛΙΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΤΗΝΟΥ ΕΒΥΘΙΣΘΗ ΦΛΕΓΟΜΕΝΟΝ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΗΡΩΙΣΜΟΝ ΤΟΥ ΠΛΗΡΩΜΑΤΟΣ

Χθές τήν πρωΐαν περί ώραν 8.30, τό πολεικό τό ό ημιτέρας πολεικό στόλου “Έλλη”, ένώ είρ- ακετο ήγκροβολημένον και έν μεγάλη σφαιροστο- λιμώ 500 περίπου μέτρα έξωθεν του λιμενοδραγι- ονος της Τήνου όπου είχε μεταθό γόρον της μεγάλης θρηγοκυτικής έστρης της Θεσπιάκου, έτορπιλλισθ ή αφηνίλιος παρά όποδρυγι- ού άγνωστου έθνικότητας και ένκατοόσει.

Κατά του “Έλλη” έρριφθησαν τρείς τορπίλλαι εκ τών οποίων τό έπληξεν ή μία

Πρωτοσέλιδο της ελλαδικής εφημερίδας «Ασύρματος» (16/08/1940)

Βέβαια, οι ομάδες των Ελλήνων δυτών - εμπειρογνομώνων άμεσα προσδιόρισαν

την ιταλική ταυτότητα του υποβρυχίου από τους αριθμούς μητρώου των τορπιλών. Ως ήταν αναμενόμενο, το σχετικό πόρισμα παρέμεινε στα «συρτάρια της Πολιτικής» για εύλογο χρονικό διάστημα. Παράλληλα όμως, η καλοκουρδισμένη στρατιωτική μηχανή της Ελλάδας έμπαινε με ταχείς ρυθμούς σε κατάσταση ύψιστης πολεμικής ετοιμότητας.

Πρωτοσέλιδο της ελλαδικής εφημερίδας «Εθνος» (16/08/1940 - εσπέρα Παρασκευής, 4 μ.μ.)

Ταυτόχρονα, στην Κύπρο το κλίμα ήταν εντελώς διαφορετικό. Το νησί, ως μέλος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, είχε εισέλθει στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο από τον Σεπτέμβριο του 1939. Επομένως, η Ιταλία -ως σύμμαχος της χιτλερικής Γερμανίας- ήταν εν δυνάμει εχθρός των Κυπρίων. Εξάλλου, αυτό σύντομα επιβεβαιώθηκε με τον εμφατικότερο τρόπο, όταν στις 22/09/1940 ιταλικά αεροσκάφη βομβάρδισαν το Νησί της Αφροδίτης.

Συνοψίζοντας τις κυπριακές αντιδράσεις για τη βύθιση της «Ελλης», προκύπτει ότι οι εφημερίδες της Κύπρου κατονομάζουν ευθέως την Ιταλία του Μουσολίνι ως τον αυτουργό της δολοφονικής επίθεσης εναντίον του ελληνικού καταδρομικού (ευδρόμου) και των προσκυνητών στην Τήνο. Παράλληλα, ξεκινάει μια παγκύπρια ερανική εκστρατεία υπέρ ενίσχυσης του ελληνικού πολεμικού ναυτικού, με σύνθημα: «**Εμπρός διά μίαν νέαν ισχυροτέραν “Ελλην”**». Για πολλοστή φορά, οι Έλληνες της Κύπρου αυθόρμητα, χωρίς πολιτική οργάνωση ή κάποιας άλλης μορφής συντεταγμένη καθοδήγηση, προσφέρουν χιλιάδες λίρες υπέρ του Εθνικού

Κέντρου αποδεικνύοντας τη μαζικότητα και τη διαχρονικότητα του ενωτικού κινήματος.

ΕΜΠΡΟΣ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΝΕΑΝ ΙΣΧΥΡΟΤΕΡΑΝ 'ΕΛΛΗΝ'

Τὸν ἄξιον τορμητισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ καταδρομικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπρόκλισε τὴν παύδαμιον ἀγανάκτησιν, ἠκολούθησε τὸ σύνθημα : «**ΕΜΠΡΟΣ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΝΕΑΝ ἙΛΛΗΝ**» καὶ εἰς κάθε γωνίαν τῆς γῆς, δπου κατοικοῦν Ἕλληνες ἀργανοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔρανοι. Ἡδὴ ἡ Συνομοσπονδία τῶν Ἑργαζῶν τῆς Ἑλλάδος εἰσέφερε ἐν τοῦ ταμίου τῆς 2 καταμετρήσια δραχμῶν ὡς πρῶτην δόσιν, ἐπίσης δὲ δλοὶ οἱ ἔργαται τῆς Ἑλλάδος θὰ προσφέρωσι ἐν ἡμερομίσθιόν των πρὸς ἐπίσχυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ μείνουν ἔξω πρὸς τὴν κίνησιν ταύτην, ἴσως μάλιστα νὰ προηγήθησαν χρονονομιῶς, ἀφοῦ ὀλίγας μόλις ὥρας μετὰ τὸ ἱστορικὸν ἀσχος, τὸ «**Τράστ**» ἐδήλωσεν διὸ θάτι εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ ἐν Κύπρῳ Βασιλικῆς Προξενίου τῆς Ἑλλάδος ὡς πρῶτην δόσιν Δ. 30. Τὸ σύνθημα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου ἔς εἶναι :

«**Ἐμπρὸς διὰ μίαν νέαν καὶ ἸΣΧΥΡΟΤΕΡΑΝ ἙΛΛΗΝ**».

Ἡδὴ ἐκτὸς τῶν εἰσφορῶν, τὰς δποίας ἔχομεν ἀναγγεῖλαι χθές.

Ἀνώνυμος εἰσέφερε	Λ. 50.00
Γεώργιος Στεφανίδης (χρυσόχοδος, ἐκ Λευκωσίας)	> 2.00
Γεώργιος Ἀγγελίδης (ἐργολάβος, ἐκ Διόριος)	> 1.00
Ἀντώνιος Μ. Σοῦτσος (ὁδηγὸς ταξί, ἐκ Λευκωσίας)	> 0.50
X. X" Κωνσταντίνου, ἐκ Λεμεσοῦ	> 0.50

Ἐπίσης μέσον τοῦ «**N. Κυπρ. Φύλακος**» εἰσέφερον :

Νικόλαος Γ. Μιτίδης, ἐκ Κάρμι	Λ. 0. 50
Γεώργιος Κώστα Σαμουήλ	> 0. 50

Α. Κουτσουλλίδης, ἐκ Λευκονοίκου, τρεῖς μετοχὰς

Ἐθνικοῦ Δανείου τῆς Ἑλλάδος Δρχ. 300.

Μιχ. Ε. Πισσαριδης, Λεμεσός (εἰς μνήμην Μυριάνθης Καραγεωργιάδου ἐκ Λευκάρων)

Ἀχιλλεὺς Χ" Σάββα Λαπηθιώτης (ἐκ Λάρνακος)	> 1. 00
--	---------

Ἐν τῶν πληροφοριῶν, τὰς δποίας συνκεντρώσαμεν, εἰς δλας τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, καὶ τὰ μικρότερα ἀκόμη, ἤρχισαν νὰ ἀργανοῦνται παρόμοιοι ἔρανοι.

Εἰς Ἀσσίαν ἡ Ἐπιτροπία θὰ τὸ θεωρήσῃ ζήτημα τιμῆς μὰς ἐδηλώθη - νὰ συλλέξῃ πλέον τῶν Δ. 30. Ἐπίσης πρὸς ἡμᾶς ἐκ Παλαικῶν μὰς ἐδήλωσεν σχετικὰς πληροφορίας, κατὰ πάσαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνονταν εἰσφορὰ εἰς εἶδος, δεδομένου διὸ μερικοὶ δὲν δύνανται νὰ διαθέσωσι μετρητὰ χρήματα.

Ἄλλοι μὰς ἀγγεῖλαν διὸ θὰ κοιμηθῶν δύο φορές ν ἡ σ τ ι κ ο ἰ διὰ νὰ προσφέρωσι τὸν ὄβολόν των.

Ἐν τὸς περιστάσεις αὐτὰς οὐδεμία ἀμφιβολία δ. πᾶρχει διὸ θὰ δοθῇ συντόμως ἡ ἀπάντησις εἰς τοὺς εἰδεχθῆς πειραιὰς τοῦ Αἰγαίου καὶ διὸ ἡ Κύπρος θὰ συνεισέσῃ εἰς τὴν ναυπήγησιν νέας ἸΣΧΥΡΟΤΕΡΑΣ «**ΕΛΛΗΝ**».

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ «**Τράστ**» ἐξέλεξε χθές τὴν κατωτέρω Ἐπιτροπὴν, ἥτις θὰ ἀναλάβῃ τὴν διεξαγωγὴν Παγκυπριαῶν ἐράνων ὡπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, δεχομένη οἰανδήποτε εἰσφορὰν ἐναντι διπλοτύπου ἀποδείξεως.

Ματθαῖος Παπαπέτρου, ἰατρός, Τηλεφ. 147.

Εὐέλθων Χριστοδουλίδης, Δικηγόρος, Τηλεφ. 195.

Ἄθως Πατίκης, Κακνοβιομήχανος, Τηλεφ. 219.

Λεωνίδας Σταυράκης, Ἐμπορος, Τηλεφ. 713.

Γεώργιος Χαπίτης, Ἐμπορος, Τηλεφ. 467.

Χρ. Χριστοδουλίδης, Ἰδιωτ. Ὑπάλληλος, Τηλεφ. 81.

Κ. Θεμιστοκλέους, Χημικός, Τηλεφ. 519.

ΟΜΙΛΕΙ Η ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΛΑΡΝΑΚΟΣ

«**Ἐντιμὸν Κύριον Προξενὸν τῆς Ἑλλάδος,**

ΛΕΥΚΩΣΙΑΝ.

Ἐντιμὲ Κύριε.

Χθές εἶχα τὴν τιμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ Γραφεῖον Ὑμῶν ἵνα καταθέσω εἰσφορὰς δύο φίλων μου καὶ ἰδικήν μου ἐκ 1 λ. ὡπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ.

Σήμερον ἐμβάσα εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ ἀγαπητοῦ -Νέου Κυπριακοῦ Φύλακος- εἰσφορὰν ἄλλου φίλου μου ἐκ 1 λ. ὡπὲρ τοῦ ἰδίου ἱεροῦ σκοποῦ.

Ἡ καρδία τῶν νέων τῆς Λάρνακος δὲν εἰμὶν ἀσυκίνητος, ἡ δὲ ψυχὴ των συνετρίβῃ σὲ ἀπροσδόκητο ἄκουσμα τοῦ τορμητισμοῦ τοῦ καταδρομικοῦ «**Ἑλλη**» ὡπὸ ἐθνικοῦ θαλασσοῦ τέρους.

Ἡ ἀγάπη μας, ὁ σεβασμὸς μας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μας πρὸς τὴν Ἑλλάδα μὰς ἐνεφύχισαν καὶ ψυχραῖμα τὰρα σκεπτόμεθα πὼς νὰ συνεισφέρωμεν ὡπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ νὰ ἴδωμεν σύντομα μίαν νέαν «**Ἑλλη**» καὶ ὡτὸ πὼς ἡ Ἑλλάς νὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι σεβαστὴ εἰς τοὺς φίλους τῆς καὶ φοβερὰ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς.

Παρακαλῶ ἔντιμὲ κύριε Προξενε, νὰ διαβιβάσῃτε πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλεῖα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸν Ἀρχηγόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ κ. Ι. Μεταξῶν τὴν βαθυτάτην θλίψιν τῶν νέων τῆς Λάρνακος διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆν καὶ εἰμεθα πρόθυμοι νὰ προσφέρωμεν τὸν ὄβολόν μας ἐκ τοῦ πενιχροῦ μας βαλαντίου καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ, νὰ διασώσωμεν καὶ οἰκογενειακά μας κειμήλια ὡπὲρ ἐνισχύσεως τοῦ Πολεμικοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ.

Ἐν Λάρνακι, τῆ 17|8|40.

ΔΙΑΤΕΛῶ ΜΕΤὰ σεβασμὸν

ΔΗΜΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ.

Παρενθετικά, σημειώνεται ότι από το 1931 είχε επιβληθεί στο νησί μια σκληρή δικτατορία που είναι γνωστή με το όνομα «Παλμεροκρατία». Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οι Βρετανοί αποικιοκράτες αποσκοπούσαν στο να καταπνίξουν το εθνικό αίσθημα των ελληνοκυπρίων και να αποσβέσουν τη θερμή επιθυμία τους για Ένωση με την Ελλάδα. Όμως, ο ιθύνων νους της εν λόγω στυγνής και ανελεύθερης διακυβέρνησης, ο κυβερνήτης Πάλμερ -ευρισκόμενος ήδη στην Αγγλία- αποτελούσε οριστικώς και αμετακλήτως παρελθόν για την Κύπρο, ενώ η Βρετανία αναζητούσε ασμένως συμμάχους εναντίον του Χίτλερ. [1,3]

Έτσι, οι προαναφερθείσες αμεσότερες αντιδράσεις παρουσιάζονται εύγλωττα στην καθημερινή εφημερίδα της Λευκωσίας «Νέος Κυπριακός Φύλαξ». Ο πρωτοσέλιδος τίτλος του φύλλου της 16^{ης} Αυγούστου 1940 ήταν: «Άνανδρος τορπιλλισμός του ελληνικού ευδρόμου “Έλλη” **υπό “αγνώστου” υποβρυχίου** παρά την νήσον Τήνον. Ο ελληνικός τύπος απαντά με αξιοπρέπεια και θάρρος εις τας συνεχιζόμενας ιταλικάς προκλήσεις κατά της Ελλάδος. Σύσκεψις του πρωθυπουργού Μεταξά μετά του Βασιλέως». Στο ίδιο πρωτοσέλιδο, μια άλλη εσωτερική είδηση έχει τίτλο: «Το σωματείο “Τραστ” εισέφερε τριάκοντα λίρας υπέρ του ελληνικού στόλου». Ήταν η πρώτη (ακαριαία) αντίδραση του σωματείου της Λευκωσίας, την ίδια μέρα με τον τορπιλισμό της «Έλλης». Στην ίδια είδηση η εφημερίδα συμπληρώνει: «Ο “Νέος Κυπριακός Φύλαξ” θα διαβιβάζη ευχαρίστως προς το Βασιλικόν Προξενείον της Ελλάδος πάσαν τυχόν εισφοράν γινομένην μέσω αυτού, υπέρ του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού». [1]

προσφέρωσι το αίμα των. Το έπραξαν πάντοτε εις παρελθόν και δεν θα διστάσουν να το πράξουν και τώρα, εάν απειληθή έστω και μία σπιθαμή ελληνικού εδάφους».
[1]

Οι έρανοι για τη «νέα Έλλη» συνεχίστηκαν στην Κύπρο για αρκετές βδομάδες, και όπως συνέβη πολλές φορές στην ιστορία του κυπριακού ενωτικού κινήματος περιελάμβαναν και «τον οβολόν της χήρας αλλά και το τάλαντον των πλουσίων». Μέχρι τα μέσα Σεπτεμβρίου του 1940 οι έρανοι υπολογίζονται ότι ανήλθαν σε 5.000 λίρες. Ήταν ουσιαστικά, το προοίμιο για τον παγκύπριο ερανικό συναγερμό υπέρ της Ελλάδας που ακολούθησε την 28^η Οκτωβρίου 1940, αλλά και η επιβεβαίωση της πανηγυρικής συστράτευσης των Ελλήνων της Κύπρου στον αγώνα εναντίον του φασισμού.

Σε κάθε περίπτωση, το πολεμικό κινητήριο γρανάζι της Ελληνικής Ιστορίας είχε αρχίσει πάλι (**δυστυχώς!**) να στρέφεται. Σε λίγους μήνες η Μούσα Κλειώ θα εκαλείτο να καταγράψει πυρετωδώς μια νέα εποποιία... στης Πίνδου τις βουνοκορφές, στο Ρούπελ, στη Μεσόγειο... Ανυπόμονα περίμεναν να λάβουν τη θέση τους κατά τη συνδιαμόρφωση του εθνικού πεπρωμένου η Κορυτσά, το Αργυρόκαστρο, οι Άγιοι Σαράντα, το «731», ο Γοργοπόταμος, ο «Αδρίας», ο «Κατσώνης», η «Βασίλισσα Όλγα»...

Σε αυτήν την τιτανομαχία εναντίον των δυνάμεων του Άξονα ο Έλληνας στρατιώτης -για άλλη μια φορά- δεν θα ήταν μόνος. Το ένοιωθε. Σε όλο το Μέτωπο του Πολέμου επρόκειτο να έχει το ίδιο υπέρλογο βίωμα, το ίδιο όραμα... θα «έβλεπε τις νύχτες μια γυναικεία μορφή να προβαδίζει, ψηλόλιγνη, α λαφροπερπάτητη, με την καλύπτρα της αναριγμένη απ' το κεφάλι στους ώμους. Την αναγνώριζε, την ήξερε από πάντα, του την είχανε τραγουδήσει σαν είτανε μωρό κι ονειρευότανε στην κούνια. Είταν η Μάννα η μεγαλόψυχη στον πόνο και στη δόξα, η λαβωμένη της Τήνου, η Υπέρμαχος Στρατηγός». [2]

Αφίσα της εποχής [4]

Πηγές:

1. parapolyviou.com/category/ψηφίδες-ιστορίας
2. «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΟΠΟΙΑ 1940 - 1941», Άγγελος Τερζάκης, κεφ. δ («Τα ματωμένα χιόνια»)
3. imconstantias.org.cy (άρθρο: «Η Παλμεροκρατία», του Βαλάντη Αθανασίου, Ιστορικού)
4. Αφίσες και πρωτοσέλιδα της εποχής (προσωπικό αρχείο)